

Tema 3

L'ANÀLISI DE LES CLASSES SOCIALS (I)

Continguts

- Introducció
- Les teories clàssiques del conflicte
 - Karl Marx: la perspectiva crítica
 - Max Weber: la perspectiva multidimensional
- Les teories modernes
 - L'enfocament funcional de l'estratificació social
 - La teoria del conflicte de Ralf Dahrendorf
 - La teoria crítica de Eric O. Wright

Introducció

“Un vagabundo que, a través de una región desconocida, llega a un determinado punto no puede conocer con certeza cómo ese punto encaja en la amplia disposición de la región que está atravesando. Un mapa podría mostrárselo. Pero no existen mapas de regiones aún no descubiertas, del mismo modo que no existen teorías de conexiones todavía no descubiertas, aunque pueden existir hipótesis provisionales que indiquen posibles conexiones que, sin embargo, no lleguen a ser confirmadas con el tiempo, que no puedan ser comprobadas, ni encajadas con certeza en el cuerpo principal de las representaciones simbólicas que sirven a los grupos de medio de orientación”

- Font: Elías, Norbert, *Conocimiento y poder*, Madrid, Las Ediciones La Piqueta, pàg. 80, 1994. [e.o. de 1984].

Perspectives gradacionals i perspectives relacionals

- Perspectives gradacionals

- Les classes se situen per dalt o per baix d'altres classes: classe alta, classe mitja alta, classe mitja mitja, etc.
- Gradacions definides a partir de la renda i l'estatus (escala ocupacional)

- Perspectives relacionals

- Les classes són definides a partir de la seua relació amb les altres classes socials: classe capitalista, classe obrera, classe dominant, classe dominada, etc.
- Posicions emmarcades en la relació social que defineix els seus interessos en una determinada estructura social de desigualtat

Les teories clàssiques del conflicte

Karl Marx: la perspectiva crítica

K. Marx (1818 – 1883)

Accessible en: *El poder de la palabra,*

<http://www.epdlp.com/>

- Obres de referència clau per a l'anàlisi de les classes socials
- 1844: 'Manuscrits: economia i filosofia'
- 1846: 'La ideologia alemanya'
- 1847: 'Misèria de la filosofia'
- 1848: 'Manifest del Partit Comunista'
- 1850: 'La lluita de classes a França'
- 1852: 'El 18 Brumari de Louis Bonaparte'
- 1857 - 1858: 'Fonaments de la crítica de l'economia política' (els 'Grundrisse')
- 1867: 'El Capital' (Llibres 1r. i 3r.)

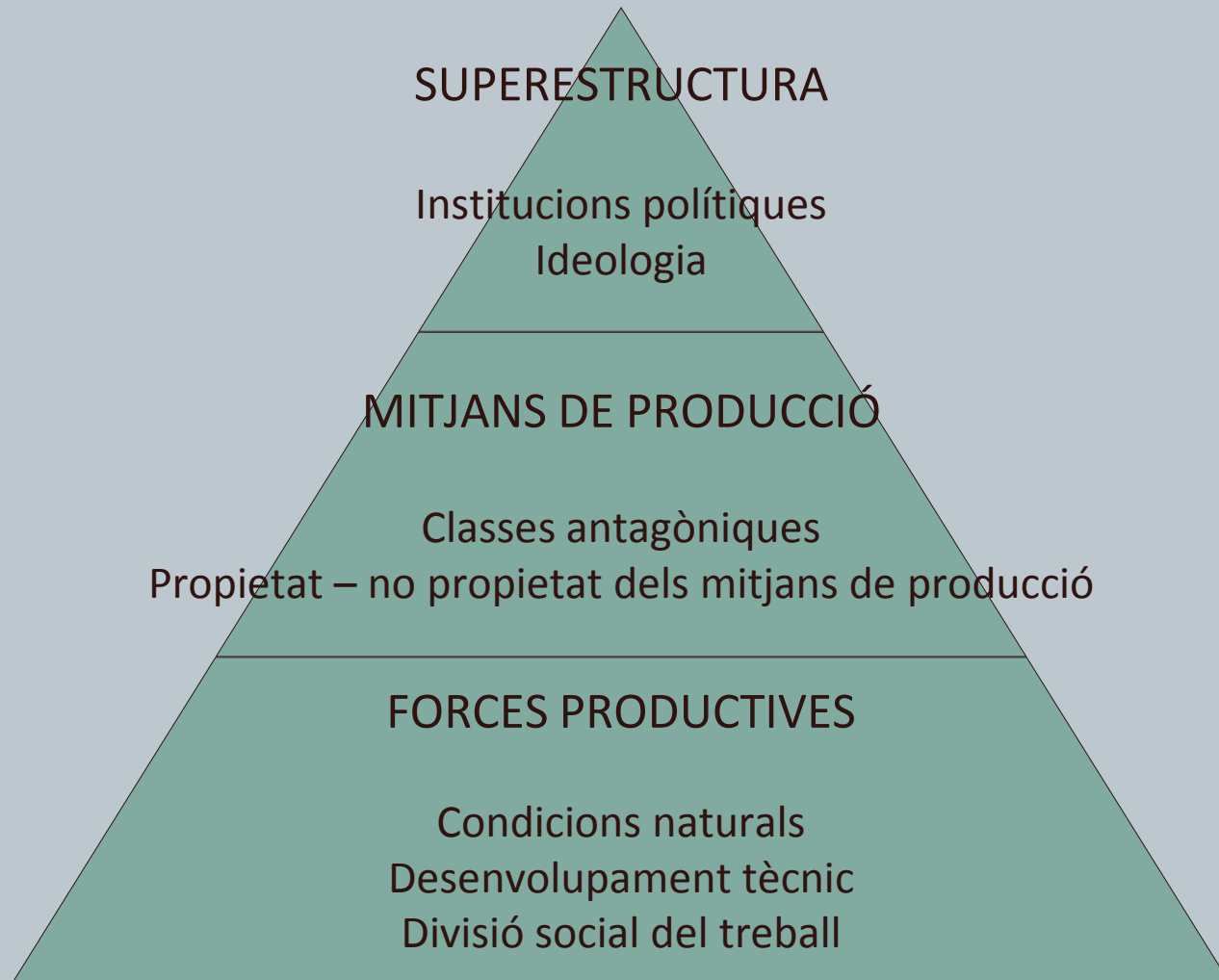
Marx: perspectiva analítica general

- Vinculació teoria – praxis
- Materialisme històric
 - El progrés històric de les condicions materials de l'existència → centralitat del subjecte històric
- Els modes de producció: Infraestructura i superestructura
 - Infraestructura: processos de producció, distribució i consum
 - Relacions de producció (treballador, no – treballador, mitjans de producció)
 - Forces productives (desenvolupament tecnològic, qualificació obrera)
- Materialisme històric ↔ materialisme dialèctic
 - La història humana és la història dels diferents modes de producció
 - Motor de la història: la lluita de classes

Marx: les classes socials en el capitalisme

- Classe social: definida a partir de la propietat o no dels mitjans de producció
 - No hi ha una descripció clara i definitiva a la seua obra
 - ‘Manifest del Partit Comunista’: burgesia i proletariat
 - ‘La lluita de classes a França’: burgesia financera, burgesia industrial, burgesia comercial, xicoteta burgesia, camperols, proletariat, lumpenproletariat
 - ‘El 18 Brumari de Louis Bonaparte’: reflexiona sobre si els xicotets propietaris agrícoles són o no una classe social
 - Al 1r. capítol del llibre III del ‘Capital’: els assalariats, els capitalistes, els propietaris financers
- Capitalisme → classes fonamentals en conflicte: burgesia i proletariat
 - Apropiació de la plusvàlua i sou obrer de subsistència
 - Concentració del capital i exèrcit de reserva industrial

Esquema analític general en Marx

Les teories clàssiques del conflicte

Max Weber: la perspectiva multidimensional

Max Weber (1864 – 1920)

Accessible en: *El poder de la
palabra,*

<http://www.epdlp.com/>

- Obres de referència clau per a l'anàlisi de les classes socials
- 1904 – 1905: 'L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme'
- 1922: 'Economia i Societat'

Weber: perspectiva analítica general

- Pluricausalitat i multidimensionalitat de l'estratificació social
- Una ciència social lliure de valors
- Èmfasi en les relacions de dominació i poder
 - Tipus ideals de poder:
 - Tradicional
 - Carismàtic
 - Racional – legal: normes, jerarquia, eficiència
 - La modernitat → expansió de la dominació burocràtica

Weber: les classes socials en les societats modernes

- La multidimensionalitat de l'estratificació social
- Classe social: la propietat o no dels mitjans de producció i la relació amb el mercat (credencials)
 - Grup social que comparteix un component causal específic de les seues oportunitats vitals, en la mesura que
 - Eixe component té a veure exclusivament amb interessos econòmics relatius a la possessió de bens materials i oportunitats d'ingressos
 - I està representat per una situació semblant respecte als mercats de productes o de treball
- Estatus: estils de vida (dimensió subjectiva) i clausura social
- Partit polític: l'organització i un personal al servei de la dominació sobre altres grups per a aconseguir determinats objectius

Quadre resum de les classes socials en Weber

CLASSES	PROPIETÀRIES	ADQUISITIVES
POSITIVAMENT PRIVILEGIADES	Rendistes, creditors	Empresaris (agraris o industrials, banquers, financers, etc.), professionals liberals, treballadors amb qualitats monopolitzadores
MITJANES	Agricultors, artesans independents, funcionaris, professionals liberals, treballadors amb qualitats monopolitzadores	
NEGATIVAMENT PRIVILEGIADES	Servils, desclassats, deutors, pobres	Treballadors (qualificats, semi-qualificats, no qualificats)

Teories modernes de l'estratificació social

L'enfocament funcional de l'estratificació social

- Característiques generals del model analític
- La teoria de Davis i Moore
- La teoria funcional de l'estratificació social de Parsons
- Crítiques a la perspectiva funcional

Característiques generals del model analític

FUNCIONALISME ESTRUCTURAL	
MODEL RESUM DEL CONCEPTE DE CLASSE SOCIAL	
NIVELL PREFERENT D'APRECIACIÓ	Ordenació subjectiva
CRITERIS DE CLASSIFICACIÓ	Mesura mòbil de les diferents classes socials
FACTOR FONAMENTAL DE CONFIGURACIÓ	Prestigi social – estatus (associat a l'ocupació i amb relació amb la riquesa i el poder)
CONCEPCIÓ	Grups oberts i mobilitat social
IMATGE DE LA PIRÀMIDE SOCIAL	<i>Continuum</i> plural de posicions escalonades, però complementàries
PAPER SOCIAL	Estimular la distribució de recompenses entre qualificacions i competències desiguals
MARC TEÒRIC DE REFERÈNCIA	Ajust funcional del sistema social

La teoria de Davis i Moore

- Societat ↔ analogia organicista
- Necessitat social → les posicions socials més importants han de ser ocupades per les persones més qualificades i competents
- Sistema d'estratificació social → garanteix aquesta necessitat social
 - Període de formació que transforma el talent en qualificació
 - Del qual se'n deriva un accés diferencial als recursos escassos i socialment més valorats
 - La qual cosa comporta una diferenciació del prestigi dels diferents estrats socials

La teoria funcional de l'estratificació social de Parsons

- Talcott Parsons (1902 – 1979)
 - 1937: 'L'estructura de l'acció social'
 - 1951: 'El sistema social'

MODEL ANALÍTIC GENERAL DE T. PARSONS		
Imperatius funcionals	Elements estructurals	Conjunts estructurals
CONSECUCIÓ DE FINS	COL·LECTIVITATS	POLÍTIC
ESTABILITAT	VALORS	SOCIALITZADOR
ADAPTACIÓ	ROLS	ECONÒMIC
INTEGRACIÓ	NORMES	LEGISLATIU

L'estratificació social a l'obra de Parsons

- En les societats industrials modernes l'imperatiu prevalent és el de l'adaptació → predomini del conjunt estructural econòmic
 - El sistema de valors accentua la importància de l'estructura ocupacional
 - Les persones que ajusten el seu comportament als ideals d'assoliment en l'estructura ocupacional serà recompensada amb un estatus més elevat
 - Aquest estatus comportarà rebre recompenses secundàries com ara la riquesa i la renda, també més elevades

Crítiques a la perspectiva funcional

- C. W. Mills (1916 – 1962)
 - 1951, 'White collar. Les classes mitjanes americanes'
 - 1956, 'L'elit del poder' → ¿el poder i la influència que comporta un estatus elevat és quelcom funcional al conjunt de la societat o més bé als interessos de determinats grups socials?

Teories modernes de l'estratificació social

La teoria del conflicte de R. Dahrendorf

- Ralf Dahrendorf (1929 – 2009)
 - 1957: 'Les classes socials i el seu conflicte en la societat industrial'
 - 1959: 'Homo sociologicus'
 - 1968: 'Assaigs sobre teoria de la societat'
 - 1988: 'El modern conflicte social'
 - 1990: 'Reflexions sobre la revolució en Europa'
- L'anàlisi social → centrat en el conflicte d'interessos entre grups diferents
 - Explícitament organitzats (manifests)
 - No organitzats (latents)

Dahrendorf: aportacions a l'anàlisi de les classes

- El conflicte de classes no depèn sols dels interessos econòmics en el sentit de Marx. Causes:
 - Expansió de les classes mitjanes
 - Dissociació 'direcció' i 'propietat' de les empreses capitalistes
- Se situa al interior de les organitzacions burocràtiques (empresa, universitat, govern, societat civil, etc.)
 - Distribució diferencial de l'autoritat
 - rols de dominació i subordinació → distribució desigual de recursos escassos → relacions de conflicte
- Classe dominant (supraordinada) ↔ classe dominada (subordinada) → mantenir /modificar la distribució dels recursos socialment més valorats

Teories modernes de l'estratificació social

La teoria crítica de E. O. Wright

- Eric Olin Wright (1947 –)
 - 1978: 'Classe, crisis i Estat'
 - 1979: 'L'estructura de classe i la determinació de la renda'
 - 1985: 'Classes'
 - 1990: 'El debat sobre les classes'
 - 1994: 'Interrogant a la desigualtat'
 - 1997: 'Comptant classes. Estudi comparatiu de les anàlisi de classe'
 - 2000: 'La mesura de les classes. Edició per a estudiants'
- L'anàlisi de les classes → enfocament neomarxià i neoweberia

Wright: perspectiva analítica sobre les classes en el capitalisme modern

- → tres canvis estructurals fonamentals
 - Pèrdua de control dels treballadors sobre el procés de treball
 - Separació propietat mitjans de producció i direcció del procés de producció
 - Desenvolupament de jerarquies complexes al si de les empreses
- → dimensions del control sobre els recursos econòmics
 - Control sobre el capital financer
 - Control sobre els mitjans de producció (terra, fàbriques, oficines)
 - Control sobre la força de treball
- SITUACIONS CONTRADICTÒRIES DE CLASSE (capatassos i directius) → de les relacions de dominació a les d'exploació

Les posicions de classe de Wright en el capitalisme

	Propietaris de mitjans de producció	No propietaris (treballadors assalariats)			
Posseeix capital suficient per a contractar obrers i no treballar	1. Burgesia	4. Experts directius	7. Directius amb credencials mitjanes	10. Directius sense credencials	+
Posseeix capital suficient per a contractar obrers, però ha de treballar	2. Xicotets ocupadors	5. Experts supervisors	8. Supervisors amb credencials mitjanes	11. Supervisors sense credencials	> 0 Bens d'organització
Posseeix capital suficient per a treballar per a si mateix, però no per a contractar obrers	3. Xicoteta burgesia	6. Experts no directius	9. Obrers amb credencials mitjanes	12. Proletaris	-
		+	> 0	-	Bens de qualificació/credencials

Font: Wright, E.O., "Reflexionando, una vez más, sobre el concepto de estructura de clases", en Carabaña, J. i A. de Francisco (comp.), *Teorías contemporáneas de las clases sociales*, Madrid, Pablo Iglesias, 1995.

Wright: últims desenvolupaments

■ SITUACIONS MEDIADES

- On situar la posició de classe de les persones no vinculades directament amb la producció (mestresses de la llar, estudiants, jubilats, aturats)?

■ SITUACIONS MÚLTIPLES

- Si la gent té més d'una ocupació, ¿per què considerar que té una única posició de classe?

■ SITUACIONS TEMPORALS

- Els directius en formació que ocupen un nivell inferior al que ocuparan en el futur ¿són classe obrera? ¿Els inclourem després en les anàlisis sobre mobilitat social ascendent o estem sols front a una 'trajectòria ocupacional'?

Per a aprofundir en els conceptes i les perspectives teòriques vinculades a l'anàlisi de les classes socials, fes en equip l'*Exercici 3.1 Els límits de les anàlisis de classes*

PER A CONTINUAR L'ESTUDI INDEPENDENT DEL TEMA, CAL FER UNA LECTURA COMPRENSIVA I ATENTA DE LA BIBLIOGRAFIA BÀSICA. POTS LLEGIR TAMBÉ EL QUE VULGUES DE LA BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA

Kerbo, Harold R., *Estratificación social y desigualdad. El conflicto de clase en perspectiva histórica, comparada y global*, Madrid, McGraw Hill, caps. 4 i 5, 2004.